

Rapportage beheer en telling damherten

Beheerseizoen 2023-2024

Colofon

Refereren als

FBE Noord-Holland (2023). Rapportage
beheer en telling damherten: seizoen
2022-2023. Stichting Faunabeheereenheid
Noord-Holland. Haarlem.

Auteurs

Stichting Faunabeheereenheid Noord-
Holland

Postadres

Spaarne 17
2011 CD Haarlem

T 023 – 21 00 223

E info@fbenoordholland.nl

I <https://fbenoordholland.nl/>

Eindredactie

Stichting Faunabeheereenheid Noord-
Holland

Fotografen/afbeeldingen

P 17: Mark van Til

P18: Anke van der Meer

Shutterstock

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	iii	4 Populatieontwikkeling	11
1 Inleiding	1	4.1 De telmethode	11
1.1 Faunabeheerplan damherten	1	4.2 Resultaten.....	12
1.2 Provinciale opdrachten ter voorkoming van onnodig lijden	2	4.3 Tendens populatieontwikkeling.....	14
1.3 Gehanteerde begrippen en definities	2	4.4 Effect op de wettelijke belangen.....	17
1.4 Gegevensbronnen	3	5 Aanbevelingen beheerseizoen 2023-2024	21
2 De populatie en het plangebied	4	6 Conclusies	24
2.1 De populatie	4	Bijlagen.....	26
2.2 Het plangebied	4	Bijlage 1: totale reductie van damherten op grond van de	
2.3 Uitvoering van het beheer.....	5	ontheffingen binnen en buiten het leefgebied en de opdracht ter	
3 Resultaten beheerjaar 2023-2024	7	voorkoming van onnodig lijden.	26
3.1 Uitvoering beheerseizoen 2023-2024.	7		
3.2 Resultaten uitvoering beheer.....	7		
3.3 Jaarrond optreden in de bufferzone en nulstandsgebied .	9		

1 Inleiding

1.1 Faunabeheerplan damherten

In de regio tussen IJmuiden in het noorden en Den Haag in het zuiden komen damherten voor – veel damherten. De kern van de verspreiding ligt in de duingebieden van het Natura 2000-gebied Kennemerland-Zuid: het Nationaal Park Zuid-Kennemerland (NPZK) en de Amsterdamse Waterleidingduinen (AWD). Ze komen voor van Noord-Holland tot ver in Zuid-Holland. De populatie in de regio heeft zich ontwikkeld van enkele uitgezette en ontsnapte dieren in de '50 jaren, tot een piek van meer dan 5.500 geteld dieren¹ in 2016. Het aantal damherten in Zuid-Kennemerland was (en is nog altijd) dermate groot geworden dat er sprake is van ernstige schade aan flora en (andere) fauna en daardoor bedreigend voor de Natura2000 instandhoudingsdoelstellingen. Doordat de herten ook regelmatig de duingebieden verlaten, zorgen ze ook voor schade in het verkeer, aan landbouwgewassen (hoofdzakelijk bollenvelden) en voor overlast en schade aan particuliere eigendommen. Om die schade terug te dringen wordt faunabeheer uitgevoerd om de populatie weer in balans te brengen met wat de regio kan dragen. Dit beheer wordt uitgevoerd zoals beschreven in het Faunabeheerplan Damherten 2020-2026 (te vinden op de websites van de Faunabeheereenheden van Noord- en Zuid-Holland). Het populatiebeheer is onderdeel van een in het beheerplan beschreven samenhangend pakket aan

maatregelen om de schade aan flora en fauna, het verkeer en landbouwgewassen terug te brengen tot een aanvaardbaar niveau en daarbij tegelijkertijd het duurzaam voortbestaan van de populatie te garanderen.

Het doel van het populatiebeheer is om de populatie damherten tijdens de looptijd van het huidige faunabeheerplan terug te brengen naar 800 tot 1000 getelde damherten, waarvan 600-800 in het leefgebied AWD-BN en circa 200 in het NPZK. Buiten het leefgebied wordt een nulstand nagestreefd. In de leefgebieden Coepelduynen en Meijendel-Berkheide leeft (nog) geen populatie damherten. Daarom is nog geen streefstand geformuleerd voor deze gebieden. (zie hoofdstuk 2 voor de gebiedsaanduidingen).

Op basis van het Faunabeheerplan is in Noord-Holland nog onder de Wet natuurbescherming een ontheffing afgegeven op grond waarvan populatiebeheer is toegestaan tussen 1 november en 31 maart. In Zuid-Holland is 1 september aangehouden als startdatum. In de bufferzones en de nulstandsgebieden wordt op grond van een andere ontheffing jaarrond opgetreden bij dreigende schade.

---

¹ Aantal o.b.v. tellingen. Mogelijk ligt het werkelijk aantal 2x zo hoog.

Voortgangsrapportage

Na afloop van ieder beheerjaar wordt de voortgang van het beheer gerapporteerd en geëvalueerd. Daarbij wordt gekeken naar resultaten van het uitgevoerde afschot, het aantal door andere oorzaken omgekomen damherten (het zogenaamde valwild), waaronder het aantal aanrijdingen met damherten, de stand van zaken ten aanzien van de flora en fauna en de getaxeerde landbouwschade en uiteraard de populatieontwikkeling aan de hand van de jaarlijkse tellingen. Dit beheerrapport bevat de gedetailleerde gegevens van het beheerseizoen 2023 – 2024. Verder wordt ingegaan op de trends vanaf de start van het beheer in 2016 zowel wat betreft het beheer, het valwild en de populatieontwikkeling.

1.2 Provinciale opdrachten ter voorkoming van onnodig lijden

Ter voorkoming van onnodig lijden van damherten geldt in Noord- en Zuid-Holland een provinciale opdracht om zieke en gewonde damherten (en reeën) te doden. We rapporteren hier ook over het in dit kader geschoten dieren. Deze dieren worden gevat onder de noemer 'valwild'. Dit wordt in hoofdstuk 4 verder toegelicht.

In Noord-Holland is een opdracht van kracht (Wnb besluit 15, 2019) die het mogelijk maakt om in de gehele provincie, inclusief de bebouwde kom en terreinen die niet voldoen aan de vereisten van een jachtveld, zieke en gewonde damherten (*Dama dama*) en reeën (*Capreolus capreolus*) te doden ter voorkoming of bestrijding van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren.

In Zuid-Holland is een aanwijzing van kracht op grond van de (voormalige) Flora- en faunawet, die overgangsrechtelijk geldt als

'opdracht'. Deze aanwijzing maakt het mogelijk om in de gehele provincie gedurende het gehele jaar zieke en gewonde damherten en damherten die een acuut gevaar vormen voor de verkeersveiligheid te doden, ook in de bebouwde kom en in velden die niet voldoen aan de jachtveldvereisten (PZH-2010-178900422/ PZH-2011-299830429/ PZH-2011-301880843).

De reikwijdte van beide provinciale opdrachten (voorheen aanwijzingen) is dus verschillend. In Noord-Holland kunnen alleen zieke en gewonde dieren uit hun lijden worden verlost. Herten die een direct gevaar vormen worden hier geschoten op basis van de ontheffing 'buiten leefgebied'. In Zuid-Holland kunnen ook herten die een direct gevaar vormen geschoten worden onder dit besluit. De noodzaak van het afschot (valwild of uitvoeringbeheer) wordt altijd geregistreerd. In hoofdstuk 3 wordt gerapporteerd over het afschot ter voorkoming van onnodig lijden en over dieren die al waren overleden aan hun verwondingen.

1.3 Gehanteerde begrippen en definities

Hert	: mannelijk damhert van 2 jaar of ouder
Hinde	: vrouwelijk damhert van 2 jaar of ouder
Spitser	: mannelijk damhert van 1 jaar oud (in 2 ^e levensjaar)
Smaldier	: vrouwelijk damhert van 1 jaar oud (in 2 ^e levensjaar)
Kalf	damhert in zijn/haar eerste levensjaar (kalf wordt geboren in mei/juni)
Onbekend	: damhert niet ingedeeld in een geslachts-levensfase (soms is een van beide wel bekend)
Beheer	onder beheer wordt in dit rapport verstaan: Het planmatig en gecoördineerd beheer van damherten door middel van afschot ter voorkoming van

onevenredige schade aan maatschappelijke belangen op basis van het faunabeheerplan. Dit wordt ook wel aangeduid als 'actief beheer' als onderscheid van het 'reactief beheer' (het uit het lijden verlossen van damherten).

Valwild: Alle damherten die door andere redenen dan het planmatig beheer zijn overleden. Daaronder vallen zowel damherten die zijn gestorven of uit hun lijden zijn verlost als gevolg van een aanrijding, of andere onnatuurlijke oorzaken. Aanvankelijk werden ook damherten die dood zijn gevonden en wellicht een natuurlijke dood zijn gestorven als valwild genoteerd maar de laatste jaren wordt hier geen melding meer van gemaakt en gaat het dus alleen om herten die door externe oorzaken anders dan het geplande beheer zijn gestorven.

Beheerjaar: Het beheerjaar loopt van 1 april tot en met 31 maart; de periode tussen de jaarlijkse tellingen.

daarna is FaunaSpot in gebruik genomen voor registratie van geschoten dieren. Valwild is genoteerd in het Boa² Registratiesysteem (BRS) dat door Stichting Wildaanrijdingen Nederland (SWN) wordt beheerd. In Zuid-Holland zijn de dieren geregistreerd in DORA. Damherten die een natuurlijke dood zijn gestorven blijken niet altijd te worden geregistreerd. Wat in deze rapportage is gerapporteerd als valwild betreffen dus voornamelijk dieren die door een onnatuurlijke oorzaak zijn gestorven. Op basis van de in de datasets aangegeven coördinaten zijn via een Geografisch Informatiesysteem (GIS) selecties gemaakt voor de in het beheerplan onderscheiden deelgebieden. Registraties die duidelijk op een verkeerde locatie zijn terechtgekomen³ zijn handmatig gecorrigeerd naar een nabijgelegen plek in het juiste beheergebied.

Eind maart/begin april vinden elk jaar de tellingen plaats van het aantal damherten. In Zuid-Holland worden de telgegevens ook ingevoerd in DORA. In Noord-Holland is dit jaar gebruik gemaakt van spreadsheets.

1.4 Gegevensbronnen

Elk geschoten damhert en valwild wordt met precieze aanduiding van de locatie ingevoerd in digitale registratiesystemen. In Noord-Holland is dat tot 31 december 2022 het Fauna Registratiesysteem (FRS),

---

² Boa = Buitengewoon opsporingsambtenaar.

³ Locaties worden in FaunaSpot automatisch bepaald maar kunnen bij slechte GSM ontvangst soms onnauwkeurig zijn en net op een verkeerde plek worden genoteerd.

2 De populatie en het plangebied

2.1 De populatie

De populatie damherten in het plangebied leeft vrijwel geheel in de duingebieden het Nationaal Park Zuid-Kennemerland (aangeduid als leefgebied NPZK), de Amsterdamse Waterleidingduinen (AWD), De Blink en Boswachterij Noordwijk (samen aangeduid als leefgebied AWD-BN). In totaal omvat het leefgebied ruwweg de duinen tussen IJmuiden en Noordwijk.

De populatie is in leefgebied NPZK in de jaren '50 gestart met enkele uitgezette dieren. Van daaruit zijn dieren uitgezworven door de regio en in de loop der jaren her en der aangevuld met uit privécollecties losgelaten en/of ontsnapte dieren (ongedocumenteerd). Sinds de jaren '90 is met name in de AWD de populatie snel gaan groeien, doordat daar geen actief beheer plaatsvond. In het NPZK is in de periode vanaf eind jaren 1980 tot 2009 door actief beheer een populatie van 200 dieren nagestreefd, waardoor de populatie nooit het niveau heeft bereikt zoals in de AWD. Tussen 2009 en 2016 heeft ook in het NPZK geen beheer van de populatie plaatsgevonden, omdat daarvoor de benodigde ontheffingen ontbraken. In die jaren is ook deze deelpopulatie flink toegenomen.

Vanaf 2016 wordt in de leefgebieden een vorm van populatiebeheer toegepast om de populatie terug te brengen naar de streefstand van in totaal 800-1000 getelde dieren te bepalen volgens de methode van de jaarlijkse tellingen. In het buiten het als leefgebied aangewezen

gebied is het vóórkomen van damherten ongewenst en wordt een zogenaamde nulstand nagestreefd.

2.2 Het plangebied

Het plangebied ligt tussen IJmuiden en Den Haag en ligt in de provincies Noord- en Zuid-Holland, zie Figuur 1: het plangebied uit het beheerplan Damherten met de ligging van de deelgebieden, de leefgebieden en de bufferzones daarin. Het plangebied is opgedeeld in vier deelgebieden (A, B, C en D), die van elkaar zijn gescheiden door bebouwing, infrastructuur of water. Binnen ieder gebied wordt onderscheid gemaakt in een leefgebied voor damherten met daarbinnen een bufferzone. Buiten het leefgebied ligt een zogenaamd nulstandgebied.

- Leefgebied: het groen omrande deel van de kaart: het gaat hier om (voornamelijk) duingebied, waarin een damhertenpopulatie van 800-1000 (getelde) dieren zich kan en mag handhaven. De totale omvang van de vier leefgebieden is 10.248 ha.
- Bufferzone: dit zijn zones in de randen van de leefgebieden waar damherten frequent het leefgebied verlaten en daarbij een risico opleveren voor het verkeer, schade op landbouwgronden en/of in de bebouwde kom komen. Deze zones horen bij het leefgebied, maar er gelden andere beheervoorwaarden. In een bufferzone kan de beheerder jaarrond gericht ingrijpen om te voorkomen dat herten het

leefgebied verlaten en hierdoor voor schade en overlast zorgen. Het zijn vrijwel alleen mannelijke dieren die dit doen.

- Nulstandgebied: de zone binnen het plangebied (rode lijn) en buiten het leefgebied (groene lijn). Het gaat hier om (voornamelijk) agrarisch en bebouwd gebied. In deze zone zijn damherten ongewenst vanwege de risico's voor het verkeer en schade. Het hele jaar door is ingrijpen toegestaan om de gewenste nulstand te bereiken.

Binnen gebieden A, B, C en D bevinden zich van noord naar zuid onderstaande leefgebieden:

Leefgebied Nationaal Park Zuid-Kennemerland (NPZK)

Het leefgebied NPZK bestaat uit het noordelijkste deel van het Natura 2000-gebied Kennemerland-Zuid en bevat het Nationaal Park Zuid-Kennemerland. Het is een duingebied gelegen tussen IJmuiden en Zandvoort. Het is in beheer bij Provinciaal Waterleidingbedrijf Noord-Holland (PWN), Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, de gemeenten Velsen, Bloemendaal en Zandvoort en een aantal particuliere landgoedeigenaren. Dit leefgebied is circa 3402 ha groot.

Leefgebied Amsterdamse Waterleidingduinen-Boswachterij Noordwijk (AWD-BN)

Het leefgebied AWD-BN bestaat uit het zuidelijkste deel van het Natura 2000-gebied Kennemerland-Zuid. Het is een duingebied tussen Zandvoort en Noordwijk aan Zee en bevat de Amsterdamse Waterleidingduinen (AWD), Het Langeveld, De Blink en Boswachterij Noordwijk. Dit leefgebied ligt voor een deel in Noord-Holland en een deel in Zuid-Holland. De AWD en het grootste deel van De Blink zijn eigendom van de gemeente Amsterdam en in beheer bij Waternet. Het Langeveld en een deel van De Blink worden beheerd door het Zuid-

Hollands Landschap. Staatsbosbeheer is de beheerder van Boswachterij Noordwijk en het westelijke deel van De Blink. Alles bij elkaar is het leefgebied circa 4059 ha groot.

Leefgebied Coepelduynen (CPD)

Het leefgebied CPD bestaat uit het Natura 2000-gebied de Coepelduynen, dat zich bevindt tussen Noordwijk aan Zee en Katwijk. Het is grotendeels in beheer bij Staatsbosbeheer en het is circa 152 ha groot.

Leefgebied Meijndel en Berkheide (MB)

Leefgebied MB bestaat uit het Natura 2000-gebied Meijndel-Berkheide en ligt tussen Katwijk en Den Haag. Het is in beheer bij Dunea en Staatsbosbeheer en het is circa 2635 ha groot.

2.3 Uitvoering van het beheer

Het beheer in de leefgebieden wordt vrijwel geheel uitgevoerd door de eigen boswachters van de terreinbeherende natuurorganisaties (Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, PWN, Waternet) en in een enkel geval door een daarvoor 'ingehuurde' faunabeheerder. Het beheer buiten de in dit plan aangewezen leefgebieden wordt in de natuurterreinen van het Noord-Hollands Landschap uitgevoerd door de eigen boswachters en daarbuiten door enkele leden van de Wildbeheereenheden (WBE) Zuid-Kennemerland (Noord-Holland) en Duin- en Bollenstreek (Zuid-Holland).

Het beheer in het kader van de opdracht ter voorkoming van onnodig lijden (voornamelijk de afhandeling van wildaanrijdingen) is in Noord-Holland belegd bij de Stichting Wildaanrijdingen Nederland. De praktische uitvoering wordt verzorgd door een valwildteam van de

WBE Zuid-Kennemerland. In Zuid-Holland wordt dit beheer uitgevoerd door een valwildteam van de WBE Duin- en Bollenstreek.

Figuur 1: het plangebied uit het beheerplan Damherten met de ligging van de deelgebieden, de leefgebieden en de bufferzones daarin

3 Resultaten beheerjaar 2023-2024

3.1 Uitvoering beheerseizoen 2023-2024.

Het beheer heeft volgens planning kunnen plaatsvinden. In de periode rond kerst is, zoals gebruikelijk, geen actief beheer uitgevoerd. In het Zuid-Hollandse deel van het leefgebied is als startdatum voor het beheer 1 september aangehouden. In Noord-Holland geldt 1 november als startdatum. In de bufferzones is conform de ontheffingsvoorwaarden jaarrond opgetreden om schade te voorkomen, maar het overgrote deel van het afschot in deze zone heeft ook in de toegestane beheerperiode voor het leefgebied plaatsgevonden.

Met het steeds verder afnemend aantal damherten kost het per hert steeds meer tijd om nog een dier te kunnen doden. De tijdsinspanning voor de faunabeheerders is daardoor nog altijd groot. Uitvoerders in het Nationaal Park Zuid-Kennemerland hebben ten opzichte van vorig seizoen extra capaciteit vrijgemaakt om de noodzakelijke reductie te kunnen realiseren. Het weer in het afgelopen beheerseizoen was onstuimig. Er is een record hoeveelheid neerslag gevallen en het heeft veelvuldig hard tot zeer hard gewaaid⁴. Dit heeft de uitvoer extra zwaar gemaakt.

---

⁴<https://www.knmi.nl/nederland-nu/klimatologie/maand-en-seizoensoverzichten/2024/winter>

3.2 Resultaten uitvoering beheer.

In het beheerjaar 2023-2024 zijn in het hele plangebied 2900 damherten geschoten in het kader van de ontheffingen en 48 stuks zijn als valwild omgekomen. De totale reductie op grond van het beheer komt daarmee op 2948 damherten. Daarvan zijn 90 stuks buiten de aangewezen leefgebieden (de nulstandsgebieden) geschoten of door externe oorzaken (valwild) overleden.

In de AWD zijn afgelopen beheerseizoen 62 damherten aangetroffen die een natuurlijke dood zijn gestorven. In het NPZK zijn slechts enkele (2-3) dode damherten aangetroffen. Doordat stervende dieren meestal een rustige plek opzoeken is de kans dat ze gevonden worden niet heel groot. Bovendien worden kadavers vrij snel opgegeten door allerlei aaseters zoals de vos. Het is aannemelijk dat de oorzaak van de sterfte vooral ouderdom zal zijn. Damherten worden in de vrije natuur meestal niet ouder dan 9-12 jaar⁵. Deze op natuurlijke wijze gestorven dieren worden niet als valwild geregistreerd.

In tabel 1 staat het aantal geschoten damherten inclusief valwild weergegeven voor de verschillende beheerzones en per geslachtsleeftijdscategorie. De als onbekend aangeduide dieren betreffen vooral meldingen van aanrijdingen of anderszins gewonde damherten die door het valwildteam ter plaatse niet zijn aangetroffen. Deze gevallen zijn in deze rapportage ook niet meegeteld als valwild.

⁵ *Ueckerman & Hansen, 2002. Das Damwild. Biologie, Hege und Jagd.*

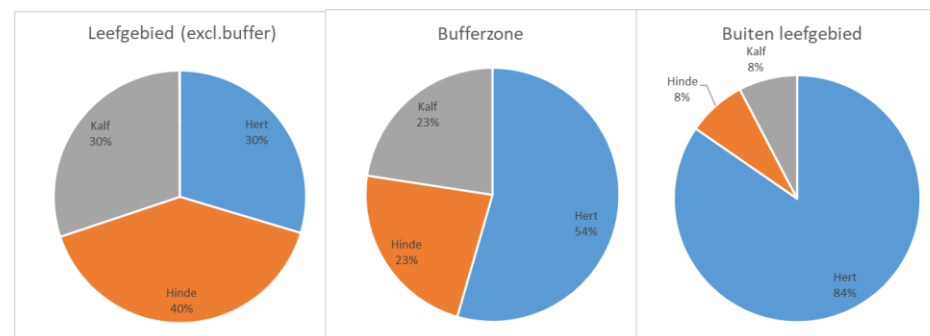
In bijlage 1 staan de aantallen uitgesplitst per provincie en is valwild apart weergegeven. Veruit de meeste damherten zijn in de leefgebieden geschoten, bovendien bijna allemaal in de leefgebieden NPZK (deelgebied A) en AWD-BN (deelgebied B). In de deelgebieden Coepelduynen (deelgebied C) en Meijendel-Berkheide (D) komt geen populatie damherten voor maar, met enige regelmaat worden wel damherten aangetroffen als valwild en/of in het nulstandsgebied. In deelgebied D zijn 3 gewonde damherten uit het lijden verlost.

Tabel 1: totale reductie van de populatie damherten als gevolg van het beheer en optreden .t.b.v. het voorkómen van onnodig lijden (valwild) in seizoen 2023-24.

	Hert	Hinde	Kalf	Onbekend	Eindtotaal
Leefgebied (excl. Bufferzone)					
A (NH)	135	248	209		592
B (NH+ZH)	628	790	567	1	1986
C (ZH)	0	0	0		0
D (ZH)	1	0	0		1
Totaal leefgeb.	764	1038	776	1	2579
Bufferzone (= leefgebied)					
A (NH)	50	46	45		141
B (NH+ZH)	102	18	18		138
Totaal Buffer	152	64	63		279
Buiten leefgebied (nulstand)					
A (NH)	41	3	5	6	55
B (NH+ZH)	23	3	1	6	33
C (ZH)	0	0	0		0
D (ZH)	2	0	0		2
Totaal nulstand	66	6	6	12	90
Eindtotaal	982	1108	845	13	2948

In de bufferzone van het leefgebied zijn in totaal 279 damherten geschoten of als valwild aangetroffen. Buiten het leefgebied zijn er 90

damherten geschoten of gestorven als valwild. Buiten het leefgebied zijn hoofdzakelijk mannelijke damherten aangetroffen. In figuur 2 zijn per zone de geslachts-leeftijdscategorie weergegeven van de geschoten of als valwild aangetroffen damherten.

Figuur 2: verdeling van het aantal gedode damherten over geslachts- en leeftijdsklasse per beheerzone in seizoen 2023-24.

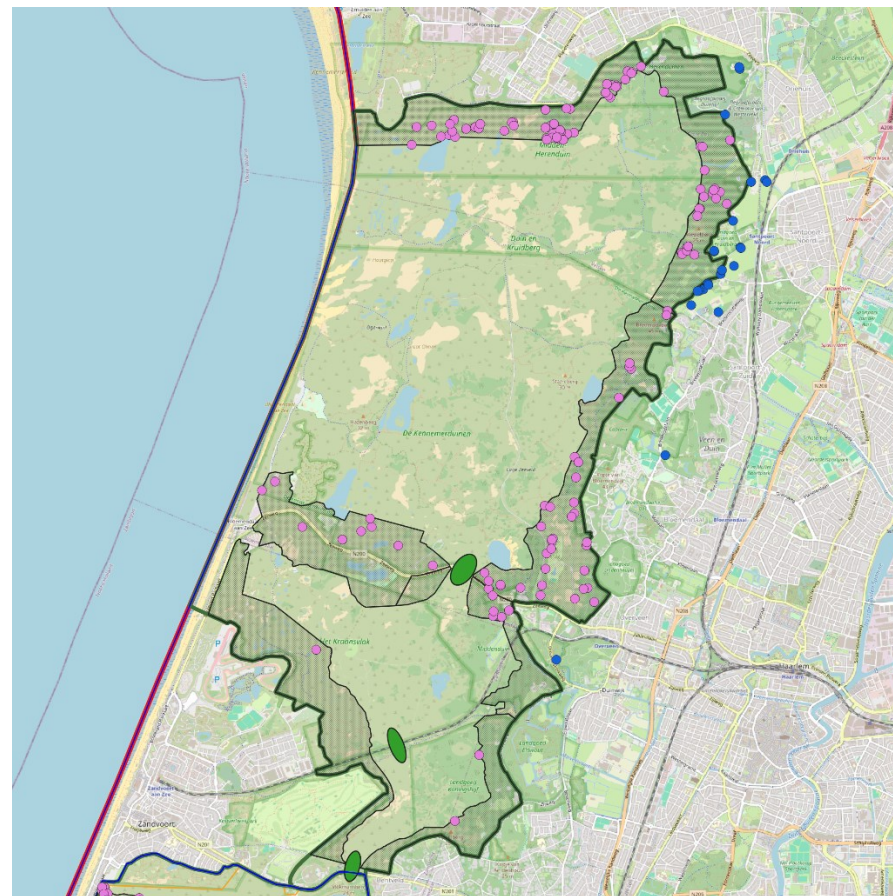
Van de geschoten damherten in de leefgebieden (inclusief bufferzones) betrof ongeveer 60 een hinde of kalf. Daarmee is niet alleen de populatie verkleind, maar ook de groeisnelheid verlaagd. Het zijn immers de vrouwelijke dieren die jongen voortbrengen. In de bufferzone maakten hinden en kalveren 46% uit van het totaal. De buiten het leefgebied geschoten dieren zijn in ruime meerderheid van het mannelijk geslacht. Het feit dat in de bufferzone en buiten het leefgebied in de meerderheid mannelijke damherten zijn geschoten vloeit grotendeels voort uit het exploratieve gedrag van de mannelijke dieren. Hinden en hun kalveren leven meer in de kern van de leefgebieden dan aan de randen. Bovendien verlaten ze de veilige leefgebieden nauwelijks.

3.3 Jaarrond optreden in de bufferzone en nulstandsgebied

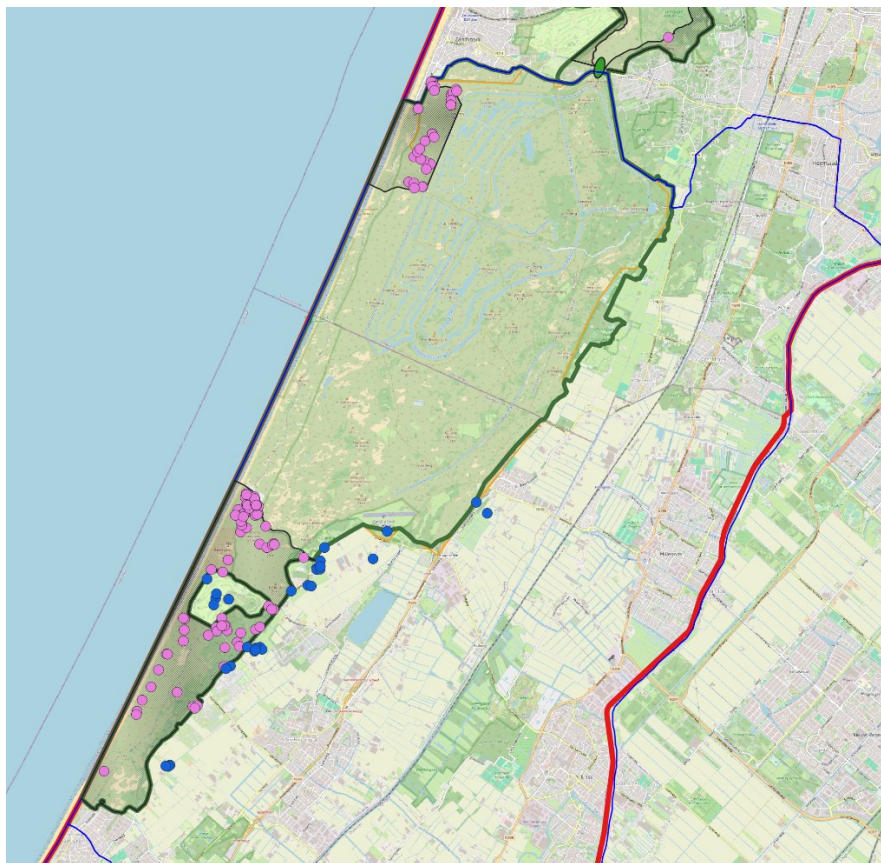
Om schade aan wettelijke belangen buiten het leefgebied (verkeer en landbouw) te voorkomen, is in de bufferzone en het nulstandsgebied jaarrond opgetreden. Buiten het leefgebied zijn in het beheer in Noord-Holland 26 damherten gedood en in Zuid-Holland 32 damherten (zie bijlage 1). Regelmatig is door de WBE-ZKL gezocht naar herten of gereageerd op meldingen. Vaak zijn de herten daarbij verjaagd naar het leefgebied. In de bufferzone, onderdeel van het leefgebied, zijn buiten periode voor het populatiebeheer (zie 1.1) in Noord-Holland 37 damherten geschoten, waarvan het overgrote deel in september is geschoten. In Zuid-Holland is buiten de periode voor populatiebeheer geen hert geschoten.

In **Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.**figuur 3 zijn de locaties getoond van gedurende het jaar geschoten damherten in de bufferzones rond het NPZK en buiten de leefgebieden. In figuur 4 is dit weergegeven voor deelgebied AWD-BN. Te zien is dat beheer buiten het leefgebied vooral heeft plaatsgevonden langs de randen van het leefgebied NPZK. Dit natuurgebied heeft veel geleidelijke landschappelijke overgangen naar de bebouwde omgeving. Vrijwel overal staan langs de rand van dit gebied hekken, maar die zijn bijna nergens hoog genoeg om damherten tegen te kunnen houden. Bovendien kunnen de herten het gebied in en uit via diverse toegangspoorten voor bezoekers of privé gronden. De AWD is voor het grootste deel omgeven door een hekwerk dat hoog genoeg is om te voorkomen dat damherten het gebied verlaten. Alleen aan de westzijde van dit gebied kunnen de herten het gebied nog verlaten.

In Zuid-Holland zijn 2 damherten geschoten buiten het leefgebied in de omgeving van Berkheide en een gewond hert in het leefgebied van Meijndel. Verder heeft vooral afschot moeten plaatsvinden in de bufferzone en direct buiten het leefgebied van Boswachterij Noordwijk (zie Figuur 4).

Figuur 3: locaties van gedode damherten in de bufferzone (paarse stippen) van deelgebied NPZK en in het nulstandsgebied (blauwe stippen).

Figuur 4: locaties van het aantal gedode damherten in de bufferzone (paarse stippen) van deelgebied AWD-BN en in het nulstandsgebied (blauwe stippen).

4 Populatieontwikkeling

4.1 De telmethode

Om de ontwikkeling van de populatie te monitoren worden jaarlijks tellingen uitgevoerd. De tellingen zijn deels onderdeel van een reguliere monitoring van de natuurwaarden in de natuurterreinen en het resultaat is ook toetsend (“zijn we op de goede weg”) en richtinggevend (“hoeveel moet er nog worden geschoten”) voor de jaarlijks te bepalen beheeropgave in kader van het Faunabeheerplan.

De tellingen worden steeds op dezelfde wijze uitgevoerd, waardoor een betrouwbaar beeld van de populatietrend ontstaat. Het is geen weergave van het werkelijke aantal herten. Het werkelijk aantal is groter dan het getelde aantal, maar hoeveel groter is nog niet goed bekend vanwege het uitgestrekte en onoverzichtelijke terrein. Waternet verricht in de Amsterdamse Waterleidingduinen wel onderzoek hiernaar. Aangetoond is dat de tellingen een betrouwbare trend opleveren, maar zelfs met innovatieve technieken kon tot nu toe niet een betrouwbare precieze bepaling van de werkelijke aantallen worden gedaan.

De tellingen worden gecoördineerd door de Faunabeheereenheden (FBE's) van Noord- en Zuid-Holland en uitgevoerd door de wildbeheereenheden (WBE's) en de terreinbeheerorganisaties (TBO's). De resultaten van damhertentelling in 2023 zijn door de FBE-NH geanalyseerd voor zowel Noord- als Zuid-Holland en vervolgens gepresenteerd in deze rapportage.

Drie keer tellen.

De telling wordt uitgevoerd conform het Protocol damherten en reeëntelling Noord- en Zuid-Holland, dat is te vinden op de websites van de FBE's Noord- en Zuid-Holland. Hier volstaan we met een korte beschrijving van de methode. De tellingen worden uitgevoerd aan het einde van de winter (eind maart, begin april), dus nog voordat de jongen worden geboren rond eind mei begin. Een telling bestaat uit drie opeenvolgende telrondes. Er wordt drie keer circa 2,5 uur lang geteld, rond respectievelijk de avond-, ochtend- en avondschemering. De resultaten worden verwerkt per deelgebied (zie hoofdstuk 2). Een deelgebied bestaat uit een aantal afzonderlijke telsectoren die elk simultaan door een eigen telploeg worden geteld. Van elke telronde worden de resultaten van de afzonderlijke sectoren opgeteld tot een totaalscore voor de betreffende telronde. Van elk van de 4 verschillende deelgebieden wordt het hoogste resultaat van de drie telrondes gebruikt als trendgetal voor het betreffende jaar. Dit trendgetal is de minimale aanwezige populatie op dat moment.

Het tellen gebeurt vanuit een auto. De telploegen bestaan ten minste uit twee tellers, waarvan minimaal één teller ervaring heeft met herkennen van reeën en damherten. In een aantal telsectoren is tellen vanuit een auto niet mogelijk, daar wordt lopend of fietsend geteld. In dat geval voldoet één ervaren teller. Iedere telploeg telt in een vastgestelde telsector langs een vastgestelde telroute. De telploegen noteren de waargenomen dieren op de geleverde telformulieren. Waargenomen damherten worden ingedeeld in categorieën van

leeftijdsgroepen en geslacht (jargon: het ‘aanspreken’), mits goed waar te nemen. In Zuid-Holland worden de resultaten van de tellingen ingevoerd in het digitale registratiesysteem DORA (www.fbezh.nl). In Noord-Holland zijn de resultaten digitaal aangeleverd aan de FBE waar de resultaten zijn verwerkt in een database. De telresultaten zijn verwerkt volgens het telprotocol.

De telling van 2024

De tellingen vonden plaats op 3 en 4 april na afloop van het beheerseizoen. De weersomstandigheden waren wisselend. De temperatuur lag rond de 7°C in de ochtend en rond de 12°C tijdens de avondtellingen. Tijdens de ochtendtelling regende het. De wind was kracht 5 Bft tijdens de eerste telronde en rond kracht 4 Bft tijdens de beide andere telronden.

Fluctuerende resultaten en trend

Het is niet helemaal duidelijk in hoeverre de telresultaten worden beïnvloed door de weersomstandigheden, maar het is de ervaring dat bij erg slecht weer een kleiner percentage van de werkelijke aantallen wordt geteld dan onder gunstige omstandigheden. We zien dit ook duidelijk terug in de telresultaten per telronde. Bij stevige wind en regen houden de dieren zich wat meer op in de luwte van de hogere begroeiing en vermijden het open veld. Hun zichtbaarheid is dus wat minder. Door de regen wordt ook het zicht vanuit de auto belemmerd. Alles bijeengenomen maakt dat regen en wind de trefkans op het waarnemen van een damhert lager is dan bij rustig helder weer. Het is mede door deze wisselende weersomstandigheden van belang naar de langjarige trend te kijken en de beheeropgave elk jaar bij te stellen aan de hand van de recente resultaten.

4.2 Resultaten

Conform het telprotocol worden hier voor elk deelgebied de resultaten uit die hoogste telronde gepresenteerd voor de trendgegevens. In de deelgebieden NPZK (A) en Meijendel-Berkheide (D) zijn in de 3^e telronde de meeste damherten waargenomen en in deelgebied AWD-HD (B) was dat in telronde 1. In deelgebied Coepelduynen (C) zijn geen damherten waargenomen.

In totaal zijn er 1432 damherten waargenomen. Daarvan is 76% geteld in het leefgebied van deelgebied B, AWD-BN (zie Tabel 2). Buiten het leefgebied zijn nog maar 23 damherten waargenomen tijdens de tellingen. De telgebieden dekken niet het hele plangebied buiten het leefgebied. Juist binnen de bebouwde omgeving waar relatief veel herten zich kunnen ophouden wordt niet geteld. Waarnemingen die in de loop van het jaar zijn gedaan bevestigen dat er nog wel damherten met enige regelmaat buiten de leefgebieden zijn te vinden, met name in de omgeving van Velsen en in mindere mate ook Bloemendaal is dit het geval. Meldingen van aanrijdingen met damherten (zie hoofdstuk 4) in het kader van het nul-standsbeleid bevestigen dit ook.

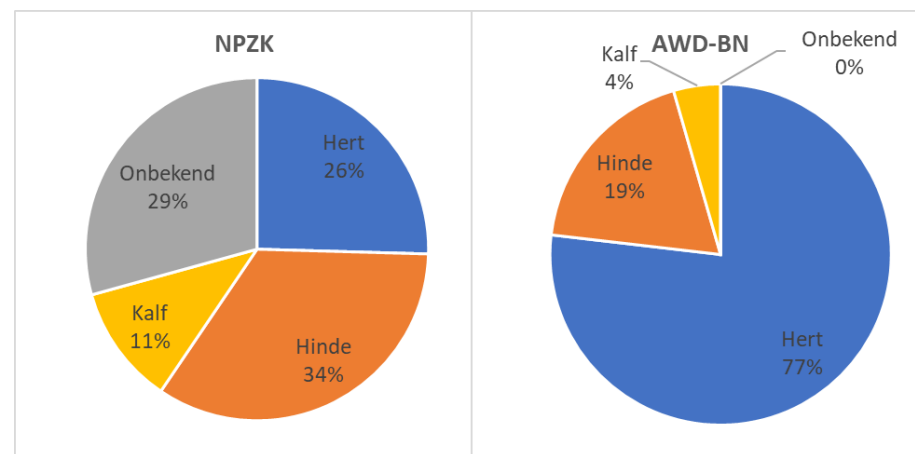
Tabel 2: Aantal getelde damherten binnen en buiten het leefgebied.

Deel-gebied	Provincie	Leef-gebied	nulstands-gebied	Totaal	Streefstand
A	NH	333	5	338	200
B	NH/ZH	1075	8	1083	600-800
C	ZH	0	0	0	niet geformuleerd
D	ZH	0	11	11	niet geformuleerd
TOTAAL		1408	24	1432	800-1000

Als we meer in detail kijken naar de samenstelling van de populaties in de leefgebieden A (NPZK) en B (AWD-BN) blijken die (nog altijd) sterk te verschillen. Om de samenstelling van de populaties te bekijken is gebruik gemaakt van het hoogste aantal van herten, hinden en kalveren uit een van de drie telronden. Bijvoorbeeld het hoogste aantal herten kan dan in ronde 1 zijn waargenomen, terwijl dat voor de hinden bijvoorbeeld in ronde 2 het geval was. Van die aantallen kunnen we stellen dat ze minimaal aanwezig zijn in de populatie. Het aantal onbekende gebleven damherten kan vervolgens worden bepaald door de som van maximale aantallen herten, hinden en kalveren af te trekken van het totaal van de hoogste ronde. Dit jaar bleek voor deelgebied B de optelling van deze maximale aantallen overigens een hoger aantal damherten op te leveren dan het getal van de hoogste ronde, namelijk 1160 damherten tegenover 1105 als hoogste resultaat conform het protocol. Dit onderstreept nog meer eens dat de tellingen niet het absolute aantal opleveren.

In **Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.** is voor beide deelgebieden de populatiesamenstelling weergegeven zoals die tijdens de 3 telronden is waargenomen. Ten eerste valt op dat in het NPZK relatief veel damherten onvoldoende goed zijn waargenomen om te kunnen toedelen aan een van de categorieën. Omdat mannelijke damherten relatief eenvoudig kunnen worden herkend aan hun gewei, is het aannemelijk dat de onbekend gebleven damherten in veel gevallen een hinde of kalf is geweest. Zeker met dat in gedachten valt op dat in het NPZK een relatief groot deel nog uit vrouwelijke damherten en kalveren bestaat. In deelgebied AWD-BN vormen die nog geen kwart van het totaal. Herten zijn als gevolg van de strikte focus op vrouwelijke

dieren en hun kalveren bij het afschot (zie 4.3) hier inmiddels sterk in de meerderheid.

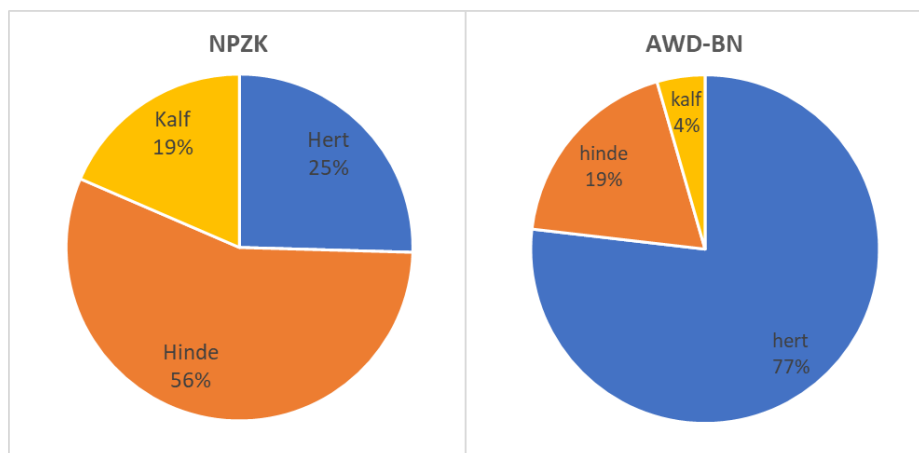

Figuur 5: Samenstelling van de populatie damherten in leefgebieden (inclusief bufferzone) NPZK (A) en AWD-BN (B) tijdens de tellingen van 2024.

Toedeling onbekende damherten

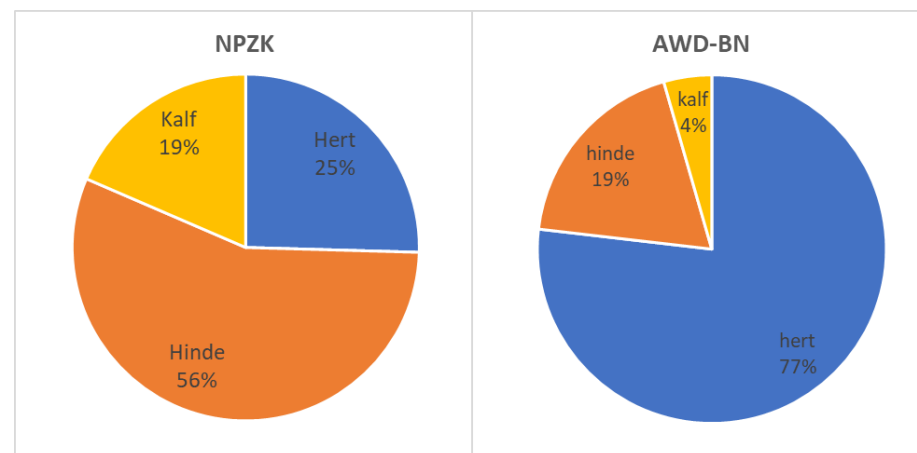
Door aan te nemen dat mannelijke damherten snel herkend worden door de aanwezigheid van een gewei, kunnen de tijdens de telling qua geslacht en leeftijds categorie onbekend gebleven damherten worden toegedeeld aan hinden en kalveren. Dit is hierna gedaan door deze toedeling te doen naar rato van het aantal hinden en kalveren. In

Figuur 6 is het resultaat weergegeven.

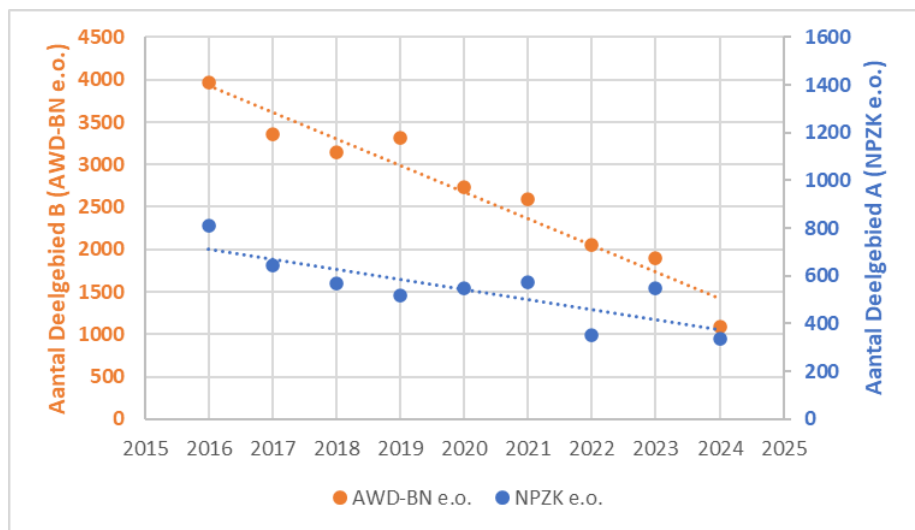
Op grond van genoemde aanname over de samenstelling van de onbekend gebleven damherten wordt nog duidelijker dat de populatie in het leefgebied NPZK nog voor 75% uit hinden en kalveren bestaat. In leefgebied AWD-BN is dat slechts 23%. Als de groep onbekend gebleven damherten naar rato ook wordt toegedeeld aan mannelijke damherten dan komt de samenstelling in leefgebied NPZK uit 64% hinden en kalveren (niet weergegeven).

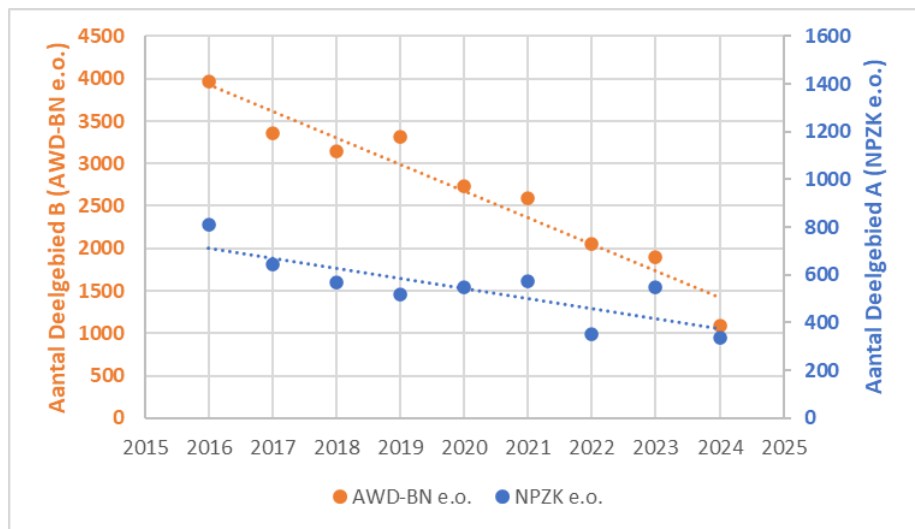
Figuur 6: samenstelling van de populatie in het de leefgebieden van NPZK en AWD-BN na verdeling van de groep onbekende damherten over hinden en kalveren.

4.3 Tendens populatieontwikkeling

Zowel in het leefgebied NPZK als in leefgebied AWD-BN vertoont de populatieomvang een significant dalende tendens (regressie $p < 0,05$). In het leefgebied NPZK is de daling echter minder groot dan in leefgebied AWD-BN. Dit verschil in de snelheid van de afname kan onder andere worden verklaard door het nog relatief grote aandeel vrouwelijke dieren in het NPZK die jaarlijks voor nieuwe aanwas zorgen. Voor beide gebieden geldt dat de streefstand is echter nog niet bereikt maar wel in zicht komt. In

Figuur 7 zijn de jaarlijkse telresultaten weergegeven en de trend.

Figuur 7: geteld aantal damherten (stippen) en de trend (stippellijn) in de

leefgebieden NPZK en AWD-BN, Nb door het verschil in schaal is het beeld over het verschil in afnamesnelheid hier vertekend.

Fluctuaties

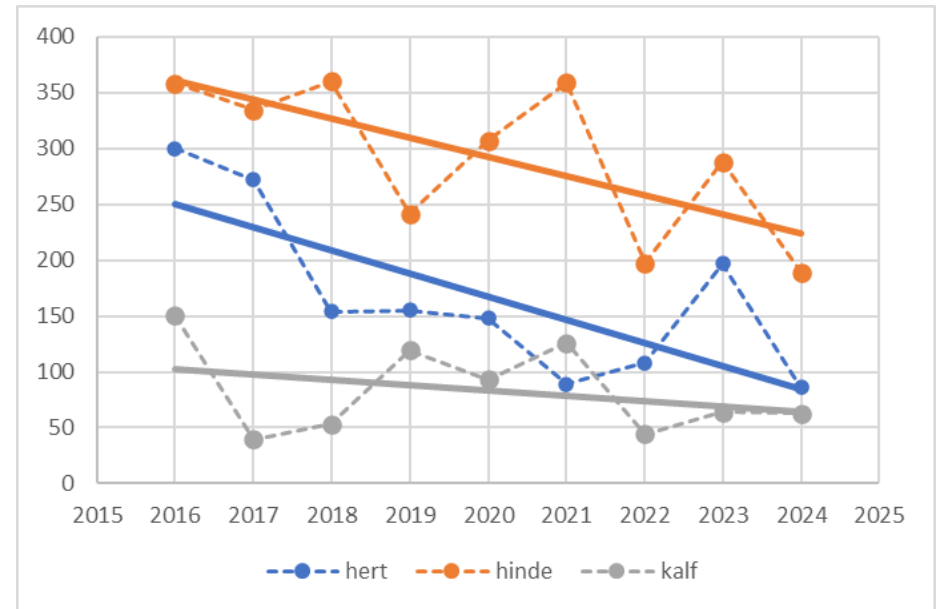
Het waargenomen percentage van de populatie tijdens de tellingen is niet ieder jaar gelijk, omdat de omstandigheden (bijv. het weer) ook niet ieder jaar gelijk zijn. Het is dus van belang de trend op langere termijn te bekijken en individuele jaren niet als maatstaf te nemen. In deelgebied NPZK fluctueert het resultaat van de tellingen meer dan in deelgebied AWD-BN.

Fluctuaties in een populatie damherten kunnen het gevolg zijn van verschillen in de netto aanwas van jonge damherten. Vooral de overlevingskansen kort na de geboorte kunnen enigszins fluctueren afhankelijk van de omstandigheden. De fluctuaties in het telresultaat zouden dan vooral terug te zien zijn in het aantal kalveren tijdens de telling. Als we naar de afzonderlijke trends van herten, hinden en kalveren kijken in dit deelgebied (zie figuur 8) dan is dit duidelijk niet de belangrijke verklaring. Een andere verklaring is dat de fluctuaties het gevolg zijn van de visuele telmethodiek (toeval speelt een rol) in combinatie met het feit dat het terrein vrij onoverzichtelijk is. Er zijn in het NPZK beduidend minder paden dan in het deelgebied AWD-BN, waardoor de telinspanning (aantal deelnemende tellers) iets minder intensief is (tellingen vinden grotendeels plaats vanaf de paden) en er is bovendien meer reliëf. Het terrein is dus veel minder overzichtelijk. Dat maakt dat toeval een veel grotere rol speelt. Blijkbaar leiden deze factoren samen in leefgebied AWD-BN tot een nauwkeurig beeld van het populatieverloop dan in het NPZK.

Deelgebied A (NPZK e.o)

Beheerders van het NPZK focusten hun beheerinspanning aanvankelijk op het terugdringen van het aantal manlijke damherten.

Het waren immers deze mannelijke dieren die vooral voor schade en overlast zorgden (en nog altijd doen) in de omgeving. De consequentie was dat het vrouwelijk deel van de populatie nauwelijks kleiner werd en voor flinke aanwas van jonge dieren kon zorgen, waardoor de populatie niet of nauwelijks afnam. Vanaf beheerseizoen 2021-2022 is de focus in het beheer daarom meer verschoven naar de hinden en kaveren. Ondanks deze aanpassing in de beheerstrategie worden hier nog altijd relatief (vergeleken met deelgebied AWD-BN) veel herten geschoten om overlast in de omgeving te voorkomen. In de AWD werd (en wordt) die overlast door herten voorkomen door de hoge hekken rondom dit gebied, zodat in het beheer de focus volledig op hinden en kalveren kon worden gelegd. Het effect van het verschil in het beheer zien we terug in de samenstelling van de populatie: er worden nog steeds meer hinden en kalveren waargenomen dan herten (zie figuur 6a 7). Ook zien we het terug in de snelheid van de afname van de populatie, die hier lager is dan in deelgebied AWD-BN.

Figuur 8: tendens (ononderbroken lijnen) en geteld aantal (stippen) herten, hinden en kalveren in deelgebied NPZK e.o. (daarnaast is nog een grote groep onbekend gebleven damherten aanwezig).

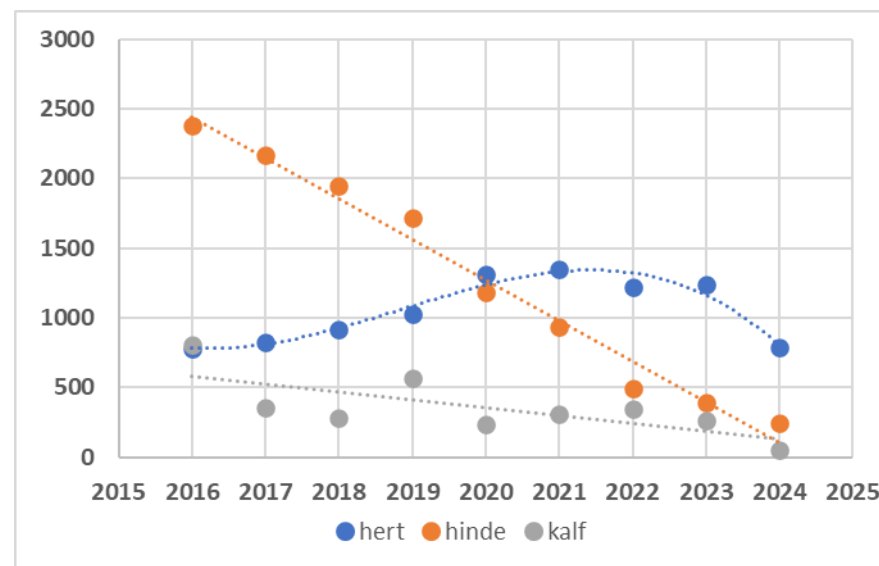
Met een geteld aantal van 338 wordt de streefstand van 200 damherten voor dit gebied bijna bereikt. Bij een gelijke verhouding tussen herten en hinden zouden ongeveer 75 hinden en 75 herten en 50 kalveren geteld moeten worden. Het aantal herten en kalveren zit hier al dicht tegenaan. Alleen het aantal hinden zit hier nog duidelijk boven. Zie verder hoofdstuk 5 met aanbevelingen voor komend beheerseizoen.

Deelgebied AWD-BN

In het leefgebied AWD-BN – vooral in de AWD – heeft van meet af aan in het beheer de focus sterk gelegen op de reductie van het aantal hinden en hun kalveren. De aanvankelijke overlast in de omgeving

door vooral mannelijke damherten werd hier al snel voorkomen door de plaatsing van hoge hekken rond het grootste deel van het gebied. Bovendien bestond bij de start van het populatiebeheer de populatie voor circa 75% uit hinden en kalveren. Door de enorme omvang van de populatie en het grote aandeel hinden was de focus op de vrouwelijke damherten ook de enige reële optie om tot reductie van de populatie te komen. De reductie van het aantal vrouwelijke damherten en kalveren zorgt ook voor een reductie in de groeisnelheid en dit bij elkaar heeft hier geleid tot een gestage en constante afname van de populatie. In Figuur 9 is duidelijk de sterke afname van het aantal hinden terug te zien. Door de reductie van het aantal hinden en kalveren en daarmee de groeisnelheid van de populatie, kon afgelopen beheerseizoen ook capaciteit worden ingezet om ook het aantal mannelijke damherten in dit gebied terug te brengen naar de streefstand. Het aantal mannelijke damherten is inmiddels daardoor ook iets afgenomen. Ook zal de natuurlijke sterfte van de oudste generatie mannelijke damherten daaraan bijdragen. Door het afschot van kalveren komen er nog maar weinig damherten bij en inmiddels sterft een deel van de oudere herten een natuurlijke dood.

Bij een streefstand van 600–800 getelde damherten, met een geslachtsverhouding van circa 1:1 zouden er 220 tot 290 hinden en even zoveel herten geteld moeten worden. Met een aantal van 248 hinden is voor de hinden de streefstand bereikt. Het aantal mannelijk damherten zit met bijna 850 stuks echter nog ruim boven de streefstand.

Figuur 9: tendens en geteld aantal herten, hinden en kalveren in Deelgebied AWD-BN e.o..

4.4 Effect op de wettelijke belangen

Wilde flora en fauna

Er wordt in het plangebied veel onderzoek gedaan naar de effecten van damherten op flora, fauna en de beschermde natuurwaarden. Daarbij wordt onder andere gekeken naar trends van soorten binnen de AWD en hoe die correleren met toenemende aantallen damherten. Het behulp van subsidie van de Provincie Noord-Holland is een consortium van beheerders Waternet en PWN en onderzoekers van het Instituut voor Biodiversiteit en Ecosysteem Dynamica van de Universiteit van Amsterdam, Stichting Bargerveen en de Vlinderstichting sinds 2019 bezig met het monitoren van flora, fauna en bodemprocessen in relatie tot de damherten. Dit onderzoek vindt

plaats in exclusies⁶ en bijbehorende referentiegebieden. Op dit moment vindt een uitgebreide analyse plaats van de data. Volgens planning wordt hierover tegen het einde van dit jaar een rapportage uitgebracht. In deze voortgangsrapportage worden enkele resultaten op hoofdlijnen beschreven.

Buiten de exclusies zijn in de AWD de eerste voorzichtige tekenen van herstel te zien. In de binnenduinzone gaat het vooral om herstel van korstmosvegetaties en meer in het algemeen valt een toename aan veldzuring, duinviooltjes en duinroos op. Allemaal typische soorten voor duinvegetaties. Het verschil met de vegetatieontwikkeling binnen de exclusies is echter nog zeer groot. Dat geeft aan dat de vegetatie nog steeds lijdt onder overbegrazing en vertrapping door damherten. Wel geeft de totale ontwikkeling hoop op herstel van de vegetatie en wellicht ook bijbehorende fauna zodra de begrazingsdruk door damherten meer in balans is gebracht met de wat het gebied kan dragen zonder verlies van soortenrijkdom. De graasdruk door damherten is nu nog dermate hoog dat de verschillen in vegetatieontwikkeling binnen en buiten de exclusies groot is. De ontwikkeling binnen de exclusies laat zien dat de vegetatie zich kan herstellen mits de begrazingsdruk niet te groot is.

Herstel van de insectenpopulatie wordt helaas nog niet duidelijk waargenomen. Ook niet binnen de exclusies. Dit kan wellicht deels worden verklaard door het ontbreken van (grote) bronpopulaties van faunasoorten in het gebied en wellicht ook door de relatief kleine

oppervlaktes van de exclusies ten opzichte van het oppervlak van nog steeds sterk begraasd gebied.

De ecologische autoriteit ([link](#)) heeft getoetst of de keuzen in het beheer in het Natura2000-gebied Kennemerland-Zuid goed zijn onderbouwd en zullen leiden tot de gewenste natuurdoelen. Begin dit jaar zijn de bevindingen gepubliceerd (zie [link](#)). Een van de conclusies was dat het huidige natuurbeheer vooral is gericht op terugdringen van invasieve plantensoorten en damherten. De Ecologische Autoriteit adviseert daarmee door te gaan en waar nodig daar nog een schep bovenop te doen.

Vooralsnog blijft de conclusie dat de rijkdom aan flora en fauna, met name in de AWD, nog steeds lijdt onder overbegrazing en vertrapping door damherten. De eerste resultaten uit het onderzoek bieden echter hoop voor herstel bij een lagere begrazingsdruk door damherten. Het onderzoek maakt overigens ook duidelijk dat begrazing van vooral ruige en grasachtige planten (duinriet, helm, zandzegge) belangrijk is voor het in standhouden van typische soortenrijkdom; geen begrazing is dus ongewenst. Damherten eten deze ruige soorten echter alleen als er weinig andere keuze meer is. Er is dus een noodzaak voor een ander type grazer naast een kleiner aantal damherten..

---

⁶ Gebied waar door hekken de toegang voor grotere grazende dieren is uitgesloten.

Voor een compleet overzicht van alle publicaties wordt verwezen naar de website van de Amsterdamse Waterleidingduinen: <https://awd.waternet.nl/>.

Figuur 10: de effecten van damherten op de flora en fauna worden onder andere gemeten in zogenaamde exclosures. Hier een beeld van herstellende korstmossenvegetatie en duinviooltjes. (Foto: Mark van Til, Waternet).

Verkeersveiligheid en schade aan landbouwgewassen

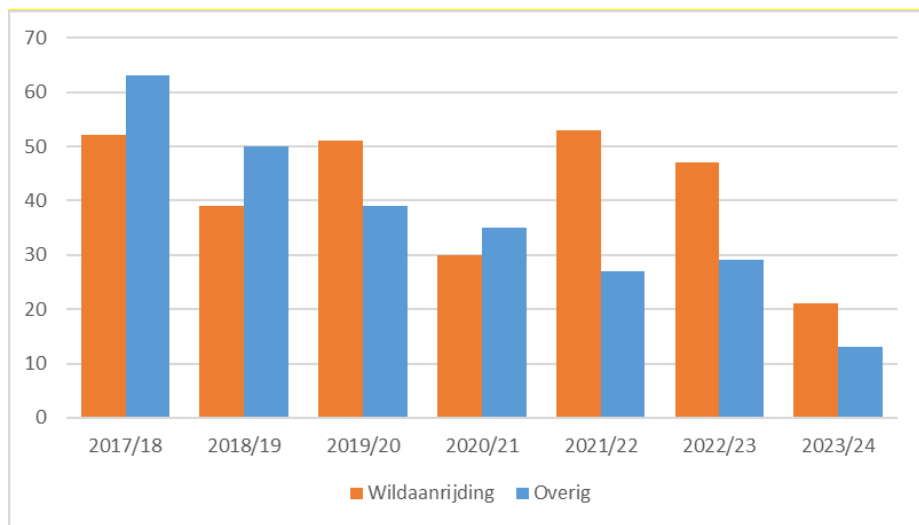
Er is nog altijd sprake van schade in het verkeer als gevolg van aanrijdingen met damherten, met materiele schade en menselijk- en dierenleed als gevolg. Het aantal aanrijdingen met damherten

varieert per jaar maar lijkt met afgelopen seizoen toch belangrijk lager dan voorgaande jaren. De valwildteams van Noord- en Zuid-Holland zijn afgelopen seizoen 21 keer uitgerukt voor een aanrijding en nog 13 keer voor een dood of stervend hert als gevolg van andere oorzaken of waarvan de oorzaak niet te achterhalen was (waarbij een aanrijding niet is uit te sluiten). Daarnaast zijn de teams ook met enige regelmaat opgeroepen maar werd er uiteindelijk geen damhert aangetroffen.

De meeste gewonde of gestorven damherten worden aangetroffen langs de randen van het NPZK (zie figuur 12). De Zeeweg die dwars door dit gebied loopt levert nog altijd een aantal aanrijdingen op al is het dit seizoen minder dan voorgaande jaren..

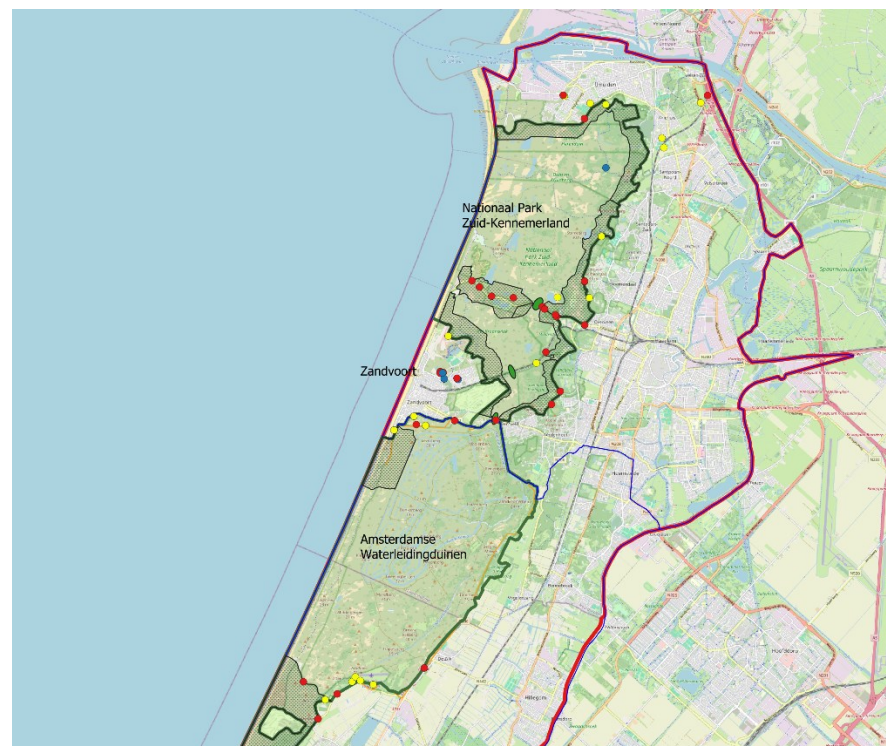
Er lijkt sprake van een geleidelijke significante afname van het aantal aanrijdingen met damherten. Deze trend is echter nog sterk afhankelijk van het laatste seizoen. Op grond van één jaar met een flinke daling kan niet worden geconcludeerd dat de afname het gevolg is van het populatiebeheer. Komende jaren zal blijken of het aantal aanrijdingen inderdaad structureel afneemt zoals de verwachting is.

In figuur 11 is het aantal wildaanrijdingen weergegeven alsmede het aantal damherten dat door andere of onbekende oorzaken is gestorven. Dit laatste aantal vertoont al enige jaren een dalende tendens. Het ligt voor de hand dat deze daling het gevolg is van de afgenomen populatieomvang in de regio. Doordat dieren die een natuurlijk dood zijn gestorven niet consequent worden geregistreerd, is dit verband niet helemaal duidelijk.

Figuur 11: aantal meldingen van een aanrijding met een damhart (blauw) en damherten die door andere of onbekende oorzaken zijn overleden.

Er zijn geen structureel verzamelde gegevens over eventuele schade aan landbouwgewassen. Het is niet helemaal duidelijk of er inderdaad geen sprake is geweest van schade of dat er geen registratie plaatsvindt, omdat er volgens de beleidsregels van de Provincies Noord- en Zuid-Holland geen tegemoetkoming in geleden schade wordt uitgekeerd. In Zuid-Holland is wel frequent afschot gepleegd op de aan het leefgebied grenzende landbouwgronden (zie figuur 4 op pagina 10).

Figuur 12: locaties van wildaanrijdingen (rode stippen) dode of gewonde damherten door andere (of onbekende) oorzaak (gele stippen), dier uit lijden verlost (blauwe stippen).

5 Aanbevelingen beheerseizoen 2023-2024

De aanbeveling voor komend beheerseizoen is gebaseerd op een eenvoudige modelberekening. Eenvoudig omdat er relatief weinig gegevens bekend zijn van de populatie. De grootste en belangrijkste onbekende is de tel fractie, het percentage van het werkelijke aantal dieren dat tijdens de telling wordt waargenomen.

De modelberekening

- Rond 1 april wordt geteld, waarbij worden onderscheiden: herten, hinden en kalveren. Dit is de getelde populatie; oftewel het minimaal aantal aanwezige damherten.
- De zomerpopulatie wordt berekend: de getelde kalveren worden 'volwassen'; vrouwelijke kalveren worden hinde en mannelijke worden hert. Bovendien werpen de getelde hinden in de zomer bijna allemaal een kalf. Met deze gegevens wordt op basis van de tellingen de zomerpopulatie berekend.
- Na de zomer begint het zwaartepunt van het beheerseizoen. Een aantal hinden en herten uit de berekende zomerpopulatie wordt geschoten.
- Het geschoten aantal damherten wordt afgetrokken van de berekende zomerpopulatie waarmee het in de nieuwe telling verwachte aantal wordt berekend.
- De telling blijkt in werkelijkheid altijd hoger dan deze berekende verwachting. Dat komt doordat tijdens de voorgaande telling meer dieren aanwezig zijn geweest dan geteld. Dit verschil in het berekende en waargenomen aantal geeft een indicatie over het

getelde percentage van het werkelijke aantal damherten (tel fractie).

- Deze tel fractie wordt vervolgens gebruikt om het werkelijke aantal damherten te berekenen om op grond daarvan een indicatie te geven voor de beheeropgave in het eerstvolgende beheerseizoen.

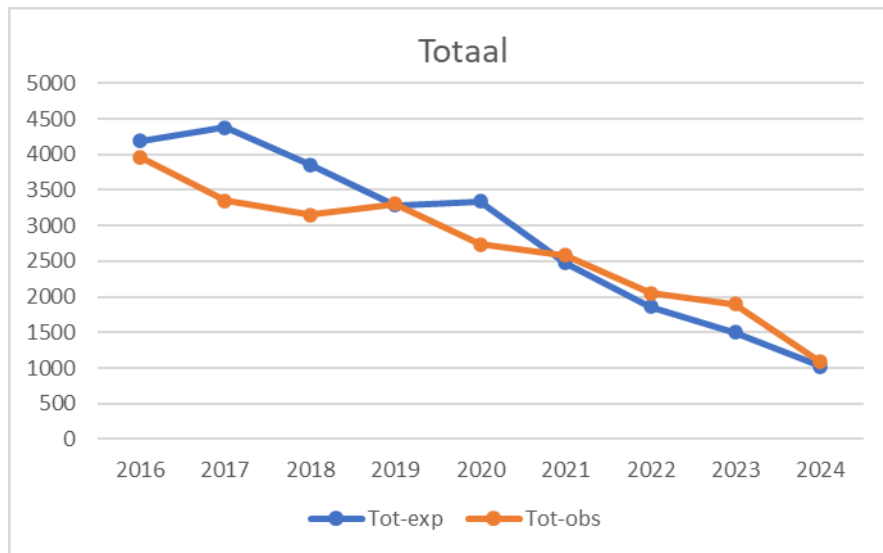
Het getelde percentage is niet elk jaar precies hetzelfde. Over de jaren is voor de modelberekening daarom een gemiddelde tel fractie bepaald. (zie figuur 13 voor een illustratie van het modelresultaat). Uiteraard wordt in de modelberekening ook bepaald hoeveel nieuwe kalveren er in de zomer na de telling worden geboren. Daarvoor wordt een aanname gedaan over de reproductie op basis van literatuur. Bekend is dat vrijwel alle hinden in de populatie een kalf produceren (en nooit meer dan 1!), ongeveer in gelijke geslachtsverhoudingen. Alleen bij de jonge hinden die voor het eerst deelnemen aan de voortplanting wil het percentage drachtige dieren nog wel eens wat variëren met de omstandigheden.

De natuurlijke sterfte wordt voor de eenvoud van de berekening niet meegerekend. Aangenomen kan worden dat dit gering is ten opzichte van het geschoten aantal. Bovendien zou van de geschoten dieren mogelijk een deel ook een natuurlijke dood zijn gestorven tijdens de winter. Een gevoeligheidsanalyse van het model laat ook zien dat toevoeging van een percentage natuurlijke sterfte nauwelijks van invloed is op het resultaat.

Om tot advies voor de beheerinzet in het komende seizoen te komen is uitgegaan van de hoogste waarden per geslacht-leeftijdsklasse uit de 3 telronden. Deze waarden zijn ook in gepresenteerd figuren 6 en 7 in paragraaf 4.2.

Het advies is richtinggevend voor de planning van de uitvoering door de terreinbeheerders. Deze geven zelf in detail invulling aan de uitvoering. Eigen terreinkennis, jaarrond observaties en beschikbare capaciteit spelen een rol bij de uiteindelijke afwegingen.

Figuur 13: verloop van de berekende verwachte telling (blauwe lijn; Tot-expected) en de werkelijke telresultaten (oranje lijn; Tot.observed) als is gecorrigeerd met de telfractie. (gegevens uit deelgebied AWD-BN).

Deelgebied A NPZK e.o.

Tijdens de tellingen bestond de populatie hier minimaal uit 86 herten, 189 hinden en 63 kalveren (totaal 338). De tijdens de telling niet aangesproken dieren zijn hierbij naar rato verdeeld over hinden en

kalveren. Via de hiervoor beschreven modelbenadering is eerst het getelde percentage bepaald. Het aantal getelde damherten in dit deelgebied kan alleen worden verklaard door een zeer laag geteld percentage in het voorgaande jaar, gemiddeld nog geen 20%. In paragraaf 4.3 figuur 7 en 8 is te zien dat het jaarlijkse telresultaat erg fluctueert rond de trendlijn. Dat maakt dat een op grond van het meest recente telresultaat berekende indicatie voor de beheeropgave erg onnauwkeurig zal zijn. Toeval speelt hier blijkbaar een grotere rol dan in de AWD. Daarom is de getelde fractie berekend op basis van de lineaire trend in de telresultaten. De jaarlijkse fluctuaties zijn hiermee gefilterd. Het model berekend dan een waarnemingspercentage van 33%. Uit de modelberekening volgt dan dat in 2024 de zomerpopulatie na de geboortes van de nieuwe kalveren voor de start van het beheerseizoen circa 1400 damherten bedraagt, waarvan circa 625 hinden en bijna 400 herten.

Rond een getelde streefstand van 200 damherten zullen er ongeveer 75 herten, 75 hinden en 50 kalveren worden geteld, met waarnemingspercentage van circa 33% betekent dat er in werkelijkheid ongeveer 225 herten zullen zijn en even zoveel hinden met ongeveer 150 kalveren. Met een berekend huidig werkelijk aantal hinden van bijna 600 ligt er dus nog een grote beheeropgave met nog altijd een nadruk op hinden en kalveren.

Met in gedachten dat hinden en kalveren bijna in gelijke verhouding geschoten moeten worden om te voorkomen om onnodig lijden van kalveren te voorkomen is het richtinggevend advies om ongeveer de volgende aantallen te schieten in het komende beheerseizoen:

- 175 herten
- 360 hinden en

- 288 kalveren
- Totaal 813 stuks

Beheerders van het NPZK en de WBE-Zuid-Kennemerland zullen onderling goede afspraken moeten maken over de inzet van capaciteit voor de beheeropgave. Het terugdringen van het aantal hinden heeft de hoogste prioriteit.

Deelgebied B AWD-BN

Tijdens de tellingen bestond de populatie hier minimaal uit 846 herten, 206 hinden en 49 kalveren (totaal 1101). Uitgaande van de hoogst waargenomen waarden voor elke geslachts-leeftijdscategorie categorie tijdens de 3 telronden.

Het totaal aantal getelde damherten in dit deelgebied kan worden verklaard op grond van een tijdens de tellingen gemiddeld waargenomen percentage van ongeveer 52%. Dat zou betekenen dat er in werkelijkheid bijna 2x zoveel damherten aanwezig zijn als geteld oftewel 1635 herten, 398 hinden en 95 kalveren. Met deze aantallen en dit waarnemingspercentage is een indicatie voor de beheeropgave voor komend seizoen berekend.

Uit de modelberekening volgt dat de zomerpopulatie na de geboortes van de nieuwe kalveren voor de start van het beheerseizoen ongeveer 2430 damherten bedraagt, waarvan bijna 445 hinden en 1685 herten.

Rond een getelde streefstand van 600-800 damherten met een gelijke geslachtsverhouding zal de tijdens de tellingen waargenomen populatiesamenstelling ongeveer als volgt zijn: 220 tot 290 herten, even zoveel hinden en 165 tot 218 kalveren. Bij een

waarnemingspercentage van 52% zijn er dan uiteraard in werkelijkheid bijna 2x zoveel damherten aanwezig.

Er ligt dus voor het totale deelgebied AWD-BN e.o. nog een beheeropgave voor circa 1300 herten. Voor de hinden lijkt de streefstand bereikt.

Benadrukt wordt nogmaals dat de beheeropgaven die hier zijn berekend, indicatief zijn en dat de terreinbeheerders op grond van hun gedetailleerde terreinkennis zelf invulling geven aan de uitvoering

Damherten in de Amsterdamse Waterleidingduinen.

6 Conclusies

Ondanks de duidelijke afname van het aantal herten moeten de beheerders nog grote inspanning leveren om de doelen te halen. Met minder herten kost het meer tijd om nog een hert te kunnen doden. De overgebleven dieren zijn ook alerter op gevaar en laten zich niet zo makkelijk meer benaderen. Bovendien worden er geleidelijk aan meer mannelijke damherten geschoten. De verwerking hiervan kost meer tijd omdat deze beduidend groter en vooral zwaarder zijn dan hinden en kalveren. Het afgelopen seizoen werkte het weer ook niet mee; het was erg onstuimig (regen en wind) wat de uitvoering zwaarder maakt. Desondanks zijn er door forse inzet zelfs iets meer damherten geschoten dan vorig seizoen.

In het afgelopen beheerseizoen (1 april 2023–31 maart 2024) zijn 2948 damherten geschoten in het kader van het populatiebeheer. Daarvan zijn er 788 geschoten in deelgebied A (NPZK e.o) en 2157 in deelgebied B (AWD–BN e.o.). Daarnaast zijn nog 48 damherten gedood om onnodig lijden te voorkomen nadat ze gewond waren geraakt in het verkeer of door andere oorzaken. Een aantal daarvan was al overleden voor het valwildteam ter plaatse was.

Na het beheerseizoen zijn in deelgebied A (NPZK e.o) nog 338 damherten geteld en in deelgebied B (AWD–BN e.o.) 1083 stuks volgens de resultaten uit de hoogste telronde. In zowel deelgebied NPZK (A) als AWD–BN (B) is daarmee duidelijk sprake van een dalende

tendens in de aantallen damherten en komen de streefstanden van respectievelijk 200 en 600–800 nadrukkelijk in beeld.

In het Zuid-Hollandse deelgebied C (Coepelduynen) zijn afgelopen seizoen geen damherten geschoten en ook niet waargenomen tijdens de tellingen. In deelgebied D (Meijendel–Berkeide) zijn 11 damherten geteld, allemaal buiten het aangewezen leefgebied. In dit deelgebied zijn 3 damherten geschoten in het kader van de hier geldige aanwijzing voor het voorkomen van onnodig lijden.

De schade aan de wettelijke belangen is nog altijd aanwezig. Flora en fauna lijdt nog duidelijk door overbegrazing en vertrapping door damherten. De eerste resultaten uit het natuurherstel onderzoek bieden hoop op herstel van de vegetatie en wellicht ook bijbehorende fauna zodra de begrazingsdruk door damherten meer in balans is gebracht met de wat het gebied kan dragen (zonder verlies van soortenrijkdom).

Het aantal damherten dat is omgekomen in het verkeer of andere onnatuurlijke oorzaken was afgelopen seizoen flink lager dan vorig seizoen. Komende jaren moet blijken of deze trend zich doorzet. Aanrijdingen met damherten vinden vooral plaats rondom het NPZK waarvan een deel op de Zeeweg.

Het komende beheerseizoen zal het aantal damherten verder moeten worden teruggebracht. In deelgebied AWD-BN lijkt het aantal hinden de streefstand al te hebben bereikt, dus kan de focus worden verlegd naar de reductie van de aanwas en van de mannelijke damherten. Hiervan ligt het aantal nog ruim boven de streefstand.

In het deelgebied NPZK en omgeving heeft zowel het aantal hinden als herten de streefstand nog niet bereikt, maar zijn deze wel in zicht. De getelde aantallen zijn hier een stuk lager dan in deelgebied AWD-BN maar het tijdens de tellingen waargenomen percentage van het werkelijke aantal damherten ligt hier ook lager. Bovendien ligt de

streefstand hier ook lager, vanwege de op de meeste plaatsen open verbinding naar de omgeving.

Hoewel de beheeropgave nog groot is kunnen met de huidige beheerinzet de streefstanden worden bereikt in periode waarvoor het huidige Faunabeheerplan Damherten geldig is.

Bijlagen

Bijlage 1: totale reductie van damherten op grond van de ontheffingen binnen en buiten het leefgebied en de opdracht ter voorkoming van onnodig lijden.

Beheer-seizoen	Noord-Holland	Zuid-Holland	TOTAAL
Actief beheer Leefgebied			
2015/16	175	17	192
2016/17	1628	150	1778
2017/18	1692	45	1737
2018/19	1977	105	2082
2019/20	2019	252	2271
2020/21	2010	83	2093
2021/22	2211	738	2949
2022/23	1487	619	2106
2023/24	1969	602	2571
Actief beheer Bufferzone			
2015/16	12	0	12
2016/17	58	28	86
2017/18	100	55	155
2018/19	117	47	164
2019/20	105	36	141
2020/21	70	84	154
2021/22	166	104	270
2022/23	211	96	307
2023/24	185	91	276

Beheer-seizoen	Noord-Holland	Zuid-Holland	TOTAAL
Actief beheer buiten leefgebied			
2015/16	12	12	24
2016/17	50	224	274
2017/18	70	99	169
2018/19	64	139	203
2019/20	50	73	123
2020/21	22	113	135
2021/22	73	147	220
2022/23	37	37	74
2023/24	26	27	53
Locatiegegevens onbekend			
16/17			146
17/18			49
18/19			71

Beheer-seizoen	Noord-Holland	Zuid-Holland	TOTAAL
Valwild			
2015/16	30	6	36
2016/17	339	16	355
2017/18	115	3	118
2018/19	89	11	100
2019/20	90	15	105
2020/21	65	15	80
2021/22	89	13	102
2022/23	76	8	84
2023/24	36	12	48